

LUND UNIVERSITY

Remissyttrande: Brottsmålsprocessen - en konsekvensanalys (Ds 2015:4)

Wong, Christoffer

2015

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wong, C. (2015). Remissyttrande: Brottsmålsprocessen - en konsekvensanalys (Ds 2015:4).

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUNDS UNIVERSITET

Juridiska fakulteten

Juridiska fakultetsstyrelsen

Universitetslektor Christoffer Wong

**Remiss: Departementspromemorian *Brottmålsprocessen*
– en konsekvensanalys**

Ju2015/1142/DOM

Juridiska fakultetsstyrelsen, som beretts att yttra sig över rubricerade remiss, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av universitetslektor Christoffer Wong.

Fakultetsstyrelsen har tidigare avgett sitt yttrande (Juridiska fakultetens diarienummer LUR 2013/45) i samband med remissbehandlingen av SOU 2013:17 *Brottmålsprocessen*. Då rubricerat betänkande utgår från att förslagen enligt SOU 2013:17 genomförs fullt ut med endast vissa undantag som behandlas i betänkandet, hänvisar Fakultetsstyrelsen till sitt tidigare yttrande angående Fakultetsstyrelsens övergripande inställning till frågor som aktualiseras i detta lagstiftningsärende. I förevarande yttrande har Fakultetsstyrelsen valt att lämna sina synpunkter genom att kommentera på de konkreta förslag till ändringar i rättegångsbalken, som lämnats av betänkandet.

21 kap. 3 c § rättegångsbalken

Rätten till den kostnadsfria rådgivningen är ett nödvändigt komplement till det ökade ansvar som läggs på den tilltalade genom det nya systemet med en tydligare rollfördelning i brottmålsprocessen. Eftersom rådgivningen avser den tilltalades inställning till åtalsfrågan och domstolens hantering av målet är det naturligt att rätten till rådgivning aktualiseras först när åtalet väckts.

Den kostnadsfria rådgivningen förutsätter att åklagaren yrkat en strängare påföljd än böter. I och med rätten till kostnadsfri rådgivning är kopplad till åklagarens påföljdsyrkande istället för brottets straffskala föreligger risker att likartade brott behandlas olika. I många fall torde det finnas ett stort utrymme att motivera såväl för att påföljden kan stanna vid böter, som för att ett kortare fängelsestraff bör utdömas, och åklagarens bedömning blir avgörande. Det kan emellertid argumenteras att syftet med rådgivningen är att ge den tilltalade möjligheter att göra en kvalificerad bedömning i vederbörandes ställningstagande i åtalsfrågan och hur målet ska hanteras i fortsättningen, just när påföljden riskerar bli strängare än böter. Då åklagarens påföljdsyrkande är bindande för rätten enligt det nya systemet kommer den tilltalade aldrig att riskera fängelse om detta inte ingått i yrkandet,

varför det är mer ändamålsenligt att påföljdyrkandet också utgör utgångspunkten för rätten till kostnadsfri rådgivning. Mot detta talar det principiella i att lika fall – här det konkreta brottet – ska behandlas lika.

Det är meningen att den kostnadsfria rådgivningen ska lämnas av advokat och rådgivningen ska ske vid ett tillfälle; det är alltså två olika aspekter som uttrycks i 3 c §. Det är dock svårt att se hur formuleringen ”Kostnadsfri rådgivning i målet får lämnas av advokat vid ett tillfälle” kan sägas uttrycka vad som är tänkt med bestämmelsen. Enligt Fakultetsstyrelsens mening bör kvalifikationen på rådgivaren stå som ett självständigt krav och i en egen mening. Lagtexten bör utformas med ”ska lämnas av advokat”; inte ”bör”. Vidare är tanken med bestämmelsen att rätten till kostnadsfri rådgivning endast kan utnyttjas en gång och inte att rådgivningen sker vid ett och samma tillfälle. Ett bättre sätt att formulera bestämmelsen bör övervägas vid den fortsatta beredningen.

Vidare anser Fakultetsstyrelsen att lagtexten bör formuleras tydligare – eller åtminstone att det finns klara uttalanden i propositionen – så att det framgår att det är fråga om en kostnadsfri rådgivning per åtal (mål), d.v.s. inte per åtalspunkt. Detta har betydelse i och med det är ett fast belopp som utgår för rådgivning (se nedan under 21 kap. 10 a § rättegångsbalken). Det bör även framgå av propositionen, när den påföljd som yrkats är en gemensam påföljd för flera brott, huruvida rådgivningen omfattar samtliga åtalspunkter i åtalet.

21 kap. 10 a § rättegångsbalken

Med denna nya bestämmelse är meningen att den rådgivning som ges enligt 21 kap. 3 c § rättegångsbalken ska utgå med ett fast belopp. Ser man till bestämmelsens lydelse blir ersättningen densamma oavsett hur många åtalspunkter som omfattas av åtalet och oberoende av målets komplexitet. Bestämmelsen medger inte någon möjlighet för en förhöjd ersättning när särskilda skäl talar för det. Enligt Fakultetsstyrelsen måste omfattningen av rådgivningen bedömas utifrån vad som är behövt i det enskilda fallet, och av detta skäl är ett fast belopp orimligt.

Av lagtexten framgår att ersättning utgår för arbete samt för kostnader för tolk och översättning. *E contrario*, blir andra kostnader som rådgivaren åsamkats är ersättningsgilla. Fakultetsstyrelsen kan förutse därmed svårigheter med att tillgodose behovet av rådgivning, i synnerhet på mindre orter där tillgång till advokater är begränsad. Rätten till kostnadsfri rådgivning kan bli illusorisk om advokater att tvungna att avstå från att ta på sig uppdrag som rådgivare eftersom de inte kan få full kostnadstäckning.

30 kap. 3 a § rättegångsbalken

Fakultetsstyrelsen uttryckte i sitt yttrande (LUR 2013/45) kritik mot förslaget att låta åklagarens påföljdsyrkande vara bindande för rätten. Genomförs ändå förslaget efterlyser Fakultetsstyrelsen en mer utförlig diskussion angående den praktiska tillämpningen av lagbestämmelsen, i synnerhet när det gäller åtal som omfattar flera brott och där den yrkade påföljden avser den samlade brottsligheten. En annan sak som bör belysas är tillämpningen av bestämmelsen när åtalet har justerats inom det utrymme som 45 kap. 5 § 3 st. rättegångsbalken medger.

Mer allmänt kan konstateras att relationen mellan 30 kap. 3 § rättegångsbalk och den nya 3 a § bör utgöra föremål för särskild utredning (dock kanske utanför ramen

för förevarande lagstiftningsärende). Då 30 kap. 3 § 2. men. rättegångsbalken stadgar att rätten inte är bunden av yrkande beträffande brottets rättsliga beteckning eller tillämpligt lagrum, finns det ett stort utrymme för rätten att rubricera om den åtalade gärningen så länge den nya rubriceringen täcks av omständigheterna som anges i gärningsbeskrivningen. En ändrad rubricering kan självfallet inverka på den tillämpliga straffskalan, och då kan ifrågasättas om den yrkade påföljden också är lämplig under den nya rubriceringen. För närvarande finns det ingen särskild bestämmelse i lagtexten om behandlar rättens bundenhet till åklagarens påföljdsyrkande när rätten dömer för ett annat brott eller när åtalet justerats. En mer grundlig genomgång av denna fråga är påkallad. I övrigt kan konstateras att 30 kap. 3 § rättegångsbalken länge har varit vilseledande i den meningen att rätten till följd av Europakonventionens krav på en rättvis rättegång inte kan utnyttja den möjlighet som lagtexten ger, enligt sin lydelse, att döma för ett annat brott än det för vilket den misstänkte blivit åtalad. En modernisering av 30 kap. 3 § med en anpassning till den nya 3 a § bör utredas. Fakultetsstyrelsen har tidigare förespråkat att åtalets innehåll, efter eventuell justering under rättegången, bör fastställas skriftligen innan huvudförhandlingen slutförs (lämpligen inför slutpläderingen), så att alla parter är klara på vad rätten har att döma i fallet. Ett sådant förfarande kan även bidra till en minskning av behovet att överklaga tingsrättens dom för att genomföra en justering av åtal i hovrätten.

31 kap. 1 § rättegångsbalken

Fakultetsstyrelsen ser positivt till att det står uttryckligen i lag att den tilltalades skyldighet att ersätta statens kostnader omfattar inte kostnaden för den fria rådgivningen. Det bör betonas att den tilltalade verkligen förstår vad hen riskerar återbetala till staten i fall det är den offentliga försvararen som lämnat den kostnadsfria rådgivningen; enbart informationsblad som görs tillgängliga för den tilltalade torde inte vara tillräckliga.

31 kap. 1 a § rättegångsbalken

Syftet med bestämmelsen är att förebygga missbruk av rätten till kostnadsfri rådgivning. Enligt förslaget ska ersättningsskyldighet inte åläggas den tilltalade ”om det är uppenbart oskäligt”. Fakultetsstyrelsen anser att kravet på ”uppenbart oskäligt” är för strängt för att uppnå syftet att förebygga missbruk och förordar därför att kravet ”uppenbart” stryks.

45 kap. 1, 9 och 16 §§ rättegångsbalken

Betänkandets förslag är i linje med Fakultetsstyrelsens tidigare yttrande. Fakultetsstyrelsen har ingen erinran mot betänkandets förslag till lagtext.

45 kap. 10 § rättegångsbalken

Fakultetsstyrelsen anser att det skulle vara mer pedagogiskt om det framgår tydligt av lagtexten vad det blir konsekvenser om den tilltalade inte följer rättens föreläggande enligt 1 st. i bestämmelsen.

45 kap. 10 b § rättegångsbalken

Fakultetsstyrelsen har i sitt tidigare yttrande (LUR 2013/45) uttryckt vissa farhågor om den ökade utsträckning där brottmål avgörs utan huvudförhandling. Debatten i

denna fråga har kommit att fokusera kring avvägningen mellan rättssäkerhet och effektivitet. Det har argumenterats att den tilltalade inte kommer att lida förlust i rättssäkerhet såvida hen samtyckt till att målet avgörs utan huvudförhandling. Det kan emellertid påpekas att det finns ett samhällsintresse att offentlig rättegång hålls även för mindre allvarliga brott där den tilltalade erkänt samt rättssystemet måste borga för att ett avgörande av en domstol i brottmål håller en viss kvalitet. Ärendet har ju hamnat på domstolen då det inte ansetts vara lämplig att detta disponeras på annat sätt, t.ex. genom åtalsunderlåtelse, och om det bedömts att domstolsprövning är påkallad så ska prövning också vara ordentlig. Genom att balansera effektivitet enbart mot den enskildes rättssäkerhet har samhällsintresset inte beaktats i tillräcklig hög utsträckning.

48 kap. 6 § rättegångsbalken

Förutom ett påpekande om att talan om enskilt anspråk kan väckas i samband med åtalet innehåller förslaget ändringar som endast är redaktionella. Fakultetsstyrelsen har ingen erinran mot lagtexten.

Övrig kommentar

Fakultetsstyrelsen har uppmärksammat att flera betänkanden är under behandling parallellt, t.ex. SOU 2014:86 *Rättvisans pris* och Ds 2015:7 *Rätten till försvarare*. Fakultetsstyrelsen vill betona behovet av att bedöma den kumulativa effekten av de förslag till lagstiftning, som de olika betänkandena lämnat. Flera åtgärder som i sig är godtagbara utifrån ett visst avvägningssammanhang kan tillsammans göra att den enskildes rättigheter försämras när brottmålsprocessen betraktas som en helhet. Det kan även påpekas att förevarande betänkande och SOU 2013:17 *Brottmålsprocessen* i stort sett har berört enbart processen i samband med åtalets väckande och domstolens behandling av målet därefter. Detta är förklarligt då utredningen begränsas av de direktiv som meddelats av regeringen. Inte desto mindre är det viktigt att se brottmålsprocessen från brottsmisstanke till slutlig dom som en helhet. I synnerhet förtjänar frågan i vilken utsträckning åklagaren bör kunna disponera ett brottmålsärende – t.ex. genom att meddela åtalsunderlåtelse eller strafföreläggande – en ny översyn. I betänkandet SOU 2013:38 *Vad bör straffas?* har frågan om kriminalisering behandlats. Det är en lika angelägen fråga *hur* man bör straffas i bemärkelsen av vem och i vilken processform den misstänktes straffansvar och påföljd bör avgöras.

Enligt delegation

Christoffer Wong